

כוונת איראן להגיב לחיסול מהדוי:

הסתכנות בהסלמה כדי לשקם הרתעה מול ישראל

דניס סיטרינוביץ | 9 באפריל, 2024 | גיליון 1847

כוונתה המסתמנת של איראן להגיב לחיסול חסן מהדוי, מפקד משמרות המהפכה בסוריה, מעידה כי טהראן רואה במהלך זה "צעד אחד רחוק מידי". למרות חוסר רצונה העקרוני בהסלמה, הנהגת איראן הבינה כי ללא תגובה חריפה, יכולתה להרתיע את ישראל מפעולות נוספות נגד אנשיה ואינטרסים שלה בסוריה ובמזרח התיכון בכלל תיפגע במידה דרמטית. אמנם, על רקע זה עולה הסבירות להסלמה בין ישראל לציר המובל על ידי איראן, אך התרחשותה של הסלמה זו תלויה ביכולת לסכל תגובה איראנית ובחריפות התגובה הישראלית לה.

לאחר חיסולו בדמשק של חסן מהדוי, מפקד משמרות המהפכה בסוריה ולבנון, ההנהגה האיראנית ובכללה מנהיג איראן איתוללה ח'מנהאי עצמו, הבטיחה לנקום בישראל על המעשה. איתות נוסף לכוונה להגיב הופיע בנאום שנשא מזכ"ל חיזבאללה, חסן נסראללה, ביום שישי ה-5 באפריל, אשר טען שהתגובה האיראנית לחיסולו של מהדוי היא "ודאית" וכרגע השאלה המרכזית איננה "האם" כי אם "מתי" ובעיקר באיזה מתווה תתבצע התגובה (האם ירי מאיראן, באיזה אמל"ח איראן תשתמש ולאילו מטרות).

לפי מקורות מידע שונים, שחלקם מבוסס לכאורה על [מידע מודיעיני](#) שנקלט על ידי גופי מודיעין אמריקאים, איראן מתכוונת להגיב לחיסולו של מהדוי באמצעות מטח משולב של כטב"מים וטילי שיוט לעבר מדינת ישראל או לעבר יעד דיפלומטי ישראלי (ככל הנראה באזור – בירדן, במדינות המפרץ או אולי בקווקז), אשר ישוגר מאיראן עצמה או מעיראק/סוריה. הגם שאין מדובר באירוע הראשון של ירי ישיר מאיראן לישראל, תגובתה האפשרית של איראן הפעם תהיה חסרת תקדים, בעיקר לנוכח תגובותיה הקודמות לפעילות ישראלית שהתבצעה בראייתה נגד נכסיה ואנשיה בזירה הסורית, אשר באו לידי ביטוי בירי כטב"מים לעבר ספינות בבעלות ישראלית כלשהי באזור האוקיינוס ההודי.

כך, ובניגוד מוחלט לזהירות הרבה שהפגינה איראן באשר לתגובות ישירות מול ישראל בשל חוסר רצונה במעורבות ישירה במלחמת "חרבות ברזל" וכך להסתכן בעימות גם מול ארצות הברית, נראה שהפעם איראן מוכנה להוציא לפועל תגובה ישירה מאדמתה - למרות ההשלכות האפשריות של פעולה שכזו עליה ועל הציר שבהובלתה כולו. בדילמה שבין תגובה מתונה, שתפגע למעשה בהרתעה האיראנית, לבין תגובה חריפה שעלולה תהיה להרחיב את המערכה, בניגוד למדיניותה המוצהרת של איראן, מסתמן שההנהגה האיראנית בחרה באופציה השנייה. עובדה זו מלמדת על אודות המידה בה ההנהגה בטהראן, וסביר שגם ח'מנהאי אישית, ראו בחיסול מהדוי התפתחות המחייבת תגובה חמורה.

הגם שלא ניתן להוציא מכלל אפשרות תגובה "משולבת" של איראן עם "השלוחים שלה", די ברור, בעיקר לאחר נאום נסראללה, כי איראן מבקשת להגיב ישירות מול ישראל ולא להסתמך על אותם שלוחים. בראיית איראן, הסתמכות על שלוחים בתגובה לפעולה ישירה נגד איראן

מעידה על חולשתה הצבאית, וגם עלולה לסכן את שלוחיה בתגובה ישראלית קשה (בעיקר בהקשר חיזבאללה). לכן סביר, שחלק הארי של התקיפה יהיה איראני, באופן ישיר ותוך שימוש באמל"ח איראני.

נראה כי אין מדובר בנקמה בלבד. ההנהגה בטהראן מבינה כנראה כי ללא פעולה "משמעותית", יכולתה להרתיע מפני תקיפות נוספות בעתיד (בין שנגד אינטרסים איראנים או נגד איראן עצמה) נשחקת במידה ניכרת. זאת, הגם שסביר שלמרות הרצון והכוונות בתגובה קשה, שכנראה מובילה את ההנהגה בטהראן להתכונן להרחבת העימות, עדיין נראה שאין פניה של ההנהגה האיראנית למלחמה רחבת היקף שכן הרסנים המוטלים על ההנהגה בטהראן - ובראשם החשש מהסתבכות עם הנוכחות האמריקאית במפרץ, לצד חוסר הרצון בהינתן מערכה רחבה "להקריב" את חיזבאללה - הכלי המשמעותי ביותר של איראן במרחב המזרח התיכון - עודם נוכחים בתפיסה האיראנית את המצב בעת הנוכחית. הבנה זו כנראה תוביל את הנהגת איראן לנסות "לסגור" את האירוע הנוכחי לאחר תגובה זו, ללא עימות ישיר ומתמשך מול ישראל (הגם שלא ניתן להוציא מכלל אפשרות פעולות טרור בעתיד נגד שגרירויות ו/או אישים ישראלים ברחבי העולם).

לאור זאת, לאחר הוצאת התגובה של איראן לפועל, "הכדור יעבור למגרש הישראלי" וספק רב מאוד האם איראן תנסה להגיב במתווים ישירים נוספים - בעיקר מתוך הבנה שכך תגבר דרמטית הסבירות לכניסתה ישירות למערכת "חרבות ברזל". בשל כך, ההחלטות שתתקבלנה בישראל בקרוב אשר ל"תגובה לתגובה" ישפיעו במישרין על הסבירות להסלמה בין המדינות ועל סכנת התרחבותה של מערכת "חרבות ברזל".

ישראל יכולה לכאורה לנצל את האירוע הנוכחי "להענשת" איראן על מעורבותה במלחמת "חרבות הברזל". איראן אולי לא הכירה את כלל הפרטים לגבי תקיפת חמאס ב-7 באוקטובר, אבל הסיוע הצבאי והכלכלי שהיא סיפקה לחמאס, ובעיקר הגיבוי שחמאס זוכה לו מפעילות המיליציות השיעיות הפועלות בהנחיית איראן מאז תחילתה של מלחמת "חרבות ברזל", מעידים על אחריותה "הכוללת" למערכה שמתנהלת בעת הנוכחית נגד מדינת ישראל. בהקשר ישיר – הענשת איראן משרתת היטב גם את התפיסה הישראלית, שלפיה איראן חייבת להיות אחראית גם לפעולות השלוחים שלה, ובאופן כללי תחזק לכאורה את ההתרעה הישראלית בעיניים האיראניות.

אולם, תגובה ישראלית חריפה, בוודאי בתקיפה גלויה על אדמתה, תדחק את איראן לתגובה מצידה באופן שיוביל "לספירת הסלמה", שבסופה ככל הנראה הרחבה משמעותית של גבולות המערכה. למרות חוסר רצונה המובהק של ההנהגה האיראנית בהסלמה, היא תגיב בהכרח על כל תקיפה גלויה על אדמתה, או אם תתבצע לפי דפוס פעולה דומה לחיסול מהדוי במקומות אחרים במזרח התיכון. לאור זאת, אם ממשלת ישראל עדיין מבכרת את השמדת חמאס ושחרור החטופים כיעד ראשון במעלה במערכה זו, תגובה לא פרופורציונית לתקיפה האיראנית תפגע בהכרח ביכולת להשיג מטרות אלו.

כך, תגובה חריפה מידי תפתח "תיבת פנדורה", שעלולה למשוך את חיזבאללה להרחבת המערכה בצפון ולהוביל לשינוי דרמטי למוקד הפעילות של צה"ל - מהשמדת חמאס להתמודדות עם חיזבאללה ושאר שלוחיה של איראן בזירה הצפונית. לעובדה זו יהיו השלכות דרמטיות על מערכת הביטחון הישראלית, על האוכלוסייה במדינת ישראל ועל המשק הישראלי, שאט אט משתקמים מאירועי ה-7 באוקטובר ועל הלגיטימציה הבינלאומית של ישראל לנהל בכלל מערכה שכזו, שנשחקה באופן דרמטי מאז תחילת הלחימה. ולכן, נכון לשקול (כתלות בתוצאות התקיפה האיראנית), תגובה אשר תאפשר לסיים את האירוע הנוכחי ללא הרחבת המערכה.

למערכת הבינלאומית בכלל, ולארצות הברית בפרט יש תפקיד משמעותי ביותר בעת הנוכחית. גם הממשל בוושינגטון, בדומה למשטר בטהראן, אינו מעוניין בהרחבת המערכה, בעיקר לנוכח הבנה שהתפתחות שכזו תחייב אותו להרחיב את פעולותיו הצבאיות במזרח התיכון, ובכלל זאת ישירות מול איראן. לכן, סביר שהממשל ינסה "לגדר" את תגובת איראן וישראל, וכך למנוע הסלמה נוספת באזור המפרץ ושלמאמצים של ארצות הברית יחברו גם מדינות האזור, החוששות מאוד מההשלכות עליהן במקרה של מלחמה ישירה בין ישראל לאיראן.

בשורה התחתונה, איומי איראן בתגובה לחיסולו של מהדוי מעידים שבראית הנהגתה, חיסול זה אינו "עוד אירוע" במערכה נגד התבססותה בסוריה, אשר ניתן להבליג עליו. ובניגוד לזהירות שהנהגה האיראנית בראשות המנהיג העליון ח'אמנהאי מפגינה מאז תחילת מערכת "חרבות ברזל" בכל הנוגע למעורבותה הישירה של איראן במערכה, נראה שהיא מוכנה כעת לקחת סיכון רב מבחינתה ולתקוף את ישראל באופן ישיר. אך למרות זאת, ספק רב מאוד האם טהראן רוצה לנצל תגובה זו כדי להרחיב את גבולות המערכה עד כדי מלחמה כוללת. לכן, מה שיקבע את עתיד העימות הישיר בין ישראל לאיראן זו התגובה הישראלית לאירוע זה. ככל שישראל תבקש להגיב בחוזקה על פעולה, כך גם תגבר הסבירות להסלמה חמורה בין ישראל לאיראן ולחיזבאללה, באופן שיקשה מאוד על ישראל לממש את יעדיה הצבאיים ברצועת עזה מול חמאס.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט